

บันทึกเรื่องราวพลายนุญเลิศช่างต้นในรัชกาลที่ ๕

น.สพ.ดร.สิทธิเดช มหาสาวังกุล

ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสัตวแพทย์ อ.อ.ป.

จากวันที่พบ “พลายนุญเลิศ” ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่จังหวัดอุบลราชธานีจวบจนมาถึงวันนี้ปี พ.ศ.๒๕๖๓ รวม ๖๕ ปี ที่พลายนุญเลิศดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยในฐานะช่างต้นในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ โดยปัจจุบันพลายนุญเลิศได้พักผ่อนอิริยาบถอยู่ ณ โรงช่างต้น ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย สถาบันคชบาลแห่งชาติในพระอุปถัมภ์ฯ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง

พลายนุญเลิศ ช่างพลายที่มีบุญอย่างยิ่ง

พลายนุญเลิศนั้นตามประวัติที่เล่าสืบต่อกันมาได้กล่าวไว้ว่า พลายนุญเลิศเป็นลูกช้างกำพร้าแม่เนื่องจากแม่ถูกพรานป่ายิงล้ม(ตาย)ลงในป่าฝั่งขวาของแม่น้ำโขง พลายนุญเลิศจึงหนีพรานป่าข้ามแม่น้ำโขงมายังจังหวัดอุบลราชธานี โดยพลตำรวจตรีสนั่น สะอาดพรรค ซึ่งครั้งยังดำรงตำแหน่งผู้กำกับการตำรวจชายแดน จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับรายงานจาก ผบ.หมวด ดชด.อ. เขมราษฎร์ ว่า ในขณะที่ลาดตระเวนริมฝั่งแม่น้ำโขง ระหว่าง อ.เขมราษฎร์ ซึ่งติดต่อกับ อ.ขามเฒ่า ได้ไปพบพลายนุญเลิศเข้าโดยในขณะนั้นเป็นฤดูแล้งแม่น้ำโขงมีระดับน้ำที่ลดต่ำลงทำให้ช้างน้อยสามารถที่จะข้ามแม่น้ำมาได้ ซึ่งในขณะนั้นสุขภาพของช้างอ่อนเพลียอย่างมาก ผบ.หมวด ดชด.อ. เขมราษฎร์ จึงได้นำกลับไปเลี้ยงดูไว้ และได้ตั้งชื่อว่า นุญเลิศ อันเนื่องมาจากช้างน้อยเชือกนี้มีบุญอย่างมากที่รอดชีวิตมาได้จากการตามล่าจากพรานป่าซึ่งหมายจะเอาช้างน้อยไปทำอะไรที่สุดแล้วแต่ชาวเมือง จังหวัดอุบลราชธานี รู้เรื่องเข้าก็ได้มาเยี่ยมดูและมาเล่นกับช้างน้อยเชือกนี้ ซึ่งมีความน่ารักน่าเอ็นดูเนื่องจากยังตัวเล็ก มีความสูงเพียง ๕๐ เซ็นติเมตรเท่านั้น จนเป็นที่รักที่ของชาวเมือง จ.อุบลราชธานีเป็นอย่างมาก

ครั้น ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมพสกนิกรชาวจังหวัดอุบลราชธานี เป็นครั้งแรกในทั้งหมด ๑๐ ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยในวโรกาสนี้ พ.ต.ท.สนั่น สะอาดพรรค และชาวจังหวัดอุบลราชธานี ได้ร่วมกันน้อมเกล้าฯ ถวาย "พลายนุญเลิศ" ลั่นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ ได้ทรงรับไว้เป็นช้างในพระองค์ ซึ่งเป็นช่างต้นในพระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี

พลาญญูเลิศในพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

มีเรื่องเล่าเมื่อครั้งพลาญญูเลิศซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงรับไว้เป็นช่างในพระองค์ และได้เข้าไปอยู่ในพระราชวังดุสิตแล้วนั้นว่า ตอนนั้นเข้าไปอยู่ในวังใหม่ๆพลาญญูเลิศก็ตัวเล็กน่ารักมาก วังขึ้นบริเวณอัมรินทร์วังลงตามที่ตั้ง วังขึ้นลงตามพระที่นั่งฯ ราวกับสุนัขข่อยมีความสุข เวลาถึงงานพระราชพิธีต่างๆ เช่น ราชอุทยานสโมสร ซึ่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ คณะทูตานุทูตจากประเทศต่างๆแต่งตัวเต็มยศ ติดสายสะพายเข้าไปรับพระราชทานเลี้ยง มีของว่างพวกแซนด์วิช น้ำส้ม เครื่องดื่มเบาๆ พลาญญูเลิศก็เที่ยวเดินไปเดินมาในงานราชอุทยานสโมสรโดยแต่งตัวเต็มยศเช่นเดียวกัน คือ มีรัดข้อทั้งสี่ที่สวยงามมาก ที่คอก็ห้อยเสมา ภ.ป.ร. อันใหญ่สมกับลักษณะของช่าง เมื่อพลาญญูเลิศยังเล็กอยู่ก็มีความสุภาพพอสมควร ไปสะกิดสะเกาของกนิ ขอท่านทูตบ้าง ขอข้าราชการ ขอรัฐมนตรีใครเห็นก็เอ็นดู ให้ของกิน ก็กินอย่างเอร็ดอร่อยไปจนงานเสร็จ

ครั้งอีกปีหนึ่งต่อมาการสะกิดแรงขึ้นเพราะตัวโตแล้ว ถัดขึ้นไปอีกปีพลาญญูเลิศก็เริ่มกระซางสายสะพายของบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่รวมทั้งทูตานุทูตประเทศต่างๆที่เข้าไป ขอของกินเขาแรงๆ จนบางทีสายสะพายหลุด รู้สึกจะโตมากจนจมนอยู่ในรั้วในวังเห็นจะยาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็ทรงมีพระราชดำรัสบอกบุญเลิศโตแล้วต้องไปอยู่โรงเรียนประจำ โดยนำพลาญญูเลิศไปไว้ที่เขาดิน(สวนสัตว์ดุสิต) อยู่ที่นั่นจนโตมาก เป็นหนุ่มใหญ่สูง แขนงพุดกันวันดีคืนดีทุลกระหม่อม (ตอนนั้นยังทรงพระเยาว์ พระองค์เล็กๆ) มีพระราชประสงค์จะไปขอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯให้ทรงพาไปเที่ยวเขาดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯก็เสด็จทอดพระเนตรสัตว์อื่นๆ แล้วผ่านโรงช้าง พลาญญูเลิศถูกผูกเสาตะลุงไว้ พอเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯก็ยกวง ถวายบังคมร้องเสียงดัง ทรงเข้าไปมีพระราชปฏิสันถารตบวง ดบศีรชะพลาญญูเลิศก็ก้มลง พอพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯจะเสด็จพระราชดำเนินผ่าน พลาญญูเลิศก็เริ่มร้องไห้ด้วยเสียงอันทัง จะตามเสด็จกลับพระราชวังดุสิต ตั้งแต่นั้นมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯไม่เสด็จพระราชดำเนินกลับมายังเขาดินอีก เพราะว่าทรงเมตตาต่อพลาญญูเลิศเกรงว่าถ้าทรงเสด็จไปแล้วจะทำให้พลาญญูเลิศเสียใจที่ไม่ได้ตามเสด็จกลับ

พลาญญูเลิศกับพระกระแสน้ำของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

หลังจากที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯมีพระกระแสน้ำให้ น.สพ.มล.พิพัฒน์ฉัตรดิศกุล ผู้ดูแลรับผิดชอบโรงช้างต้น สำนักพระราชวังเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของช่างพลาญญูเลิศ ที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยองค์การสวนสัตว์ที่สวนสัตว์ดุสิตนั้น ตามพระกระแสน้ำเห็นควรว่าอยากให้ช่างพลาญญูเลิศได้พักผ่อนอริยาบถอย่างสบายและมีความสุขโดยอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็น

เรื่องที่ดีเพราะว่าการที่ช่างอาศัยอยู่ในเมืองนั้นก็ไม่ใช่เรื่องที่จะควรเป็นวิถีชีวิตของช่างแต่อย่างใด
ดังนั้น เมื่อสมเด็จพระเทพฯ ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ทำการย้ายช่างพลายนบุญเลิศจากสวนสัตว์
ดุสิตไปยังโรงช่างต้น ศูนย์อนุรักษ์ช่างไทย อ.อ.ป. จังหวัดลำปาง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเห็นชอบด้วยแล้ว แต่การที่จะทำการย้ายพลายน
บุญเลิศไปยังโรงช่างต้น จังหวัดลำปางนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะทำกันง่ายๆนัก ทั้งนี้เพราะว่าพลายนบุญเลิศ
ไม่ได้ถูกฝึกมาเหมือนกับช่างเลี้ยงทั่วๆไป ดังนั้นภายหลังจากประชุมกันของคณะหมอช่างถวายงาน
แล้ว ได้ลงความเห็นกันว่าควรที่จะเอาครูฝึกช่างและทีมงานจากศูนย์อนุรักษ์ช่างไทยไปทำพิธี
เหมือนกับเริ่มต้นการฝึกช่างแบบช่างเด็กรุ่นๆที่ต้องทำพิธีผ่าจันแยกออกจากแม่ช่างเลย คือเริ่มตั้งแต่
หมอช่างจะทำการไหว้พระพิฆเนศ และตั้งเท้าทั้งสี่ ท้าวจตุโลกบาล เสร็จแล้วทำพิธียกขันครู โดย
ถวายช่างยกขันครูให้หมอช่างทำพิธี ทางหมอช่างก็เริ่มทำพิธีตั้งขันครูด้วยการทำน้ำมนต์รด
อุปกรณ์ที่จะใช้ในการฝึก จากนั้นก็ค่อยนำอุปกรณ์ทั้งหมดลงจากบริเวณพิธี ขั้นตอนต่อไปเตรียม
อุปกรณ์ฝึกช่างในคอกช่างให้เรียบร้อย ซึ่งหมอช่างก็จะไหว้พระแม่ธรณี บอกกล่าวให้แม่ธรณี
คุ้มครองการฝึกช่างให้ง่ายไม่มีอุปสรรค โดยหมอช่างที่เข้าทำพิธีจะต้องรักษาพรหมจรรย์ ตั้งแต่
วันทำพิธีไว้ ๑, ๓ หรือ ๗ วัน คือ ห้ามสระผม ตัดเล็บ ห้ามยุ่งเกี่ยวกับสตรีเพศ หรือการกระทำ
ใดๆ ที่ผิดศีลห้า โดยพิธีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้กระทำที่สวนสัตว์ดุสิตในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๕๒ หลังจากนั้นเพียงไม่นานหลังจากที่ทำพิธีและพร้อมที่จะเข้าทำการฝึกพลายนบุญเลิศ ก็
ปรากฏว่าพลายนบุญเลิศกลับกลายเป็นช่างที่เชื่อง ว่านอนสอนง่าย และสามารถให้ถวายช่างทำการ
เข้าหาและเลี้ยงดูพลายนบุญเลิศได้อย่างง่ายดาย แต่การฝึกก็ต้องเป็นไปให้ครบตามพิธีกรรมซึ่งก็คือ
๗ วัน

พลายนบุญเลิศถึงโรงช่างต้น ศูนย์อนุรักษ์ช่างไทย สถาบันคชบาลแห่งชาติในพระอุปถัมภ์ฯ

หลังจากที่พลายนบุญเลิศถูกฝึกมาได้ ๑ เดือนกับ ๑๐ วัน ก็ถึงเวลาที่พลายนบุญเลิศจะได้ไปใช้
ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ขุนเขา ลำห้วย ที่บริเวณสวนรุกขชาติ (เก่า) ตรงข้ามกับศูนย์อนุรักษ์ช่างไทย
ซึ่งทางหน่วยงานราชการของจังหวัดลำปาง ได้ก่อสร้างโรงช่างต้นขึ้นสำหรับพลายนบุญเลิศ ภายใน
บริเวณเนื้อที่ ๑๔๕.๕๕ ไร่ เราเริ่มออกเดินทางจากสวนสัตว์ดุสิต ๑๗.๐๐ น. ของวันที่ ๑๕ มีนาคม
และก็ได้ถึง ศูนย์อนุรักษ์ช่างไทย องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เวลา ตีสี่ ของเช้าวันที่ ๑๕ มีนาคม
2552 โดยสวัสดิภาพ

